

Bağımlılık dengeleri sarsıyor

Gültekin TÜRKÖĞLU
Elektrik Yüksek Mühendisi

1970'li yılların başında yıllık fuel-oil tüketimi ile arzı arasındaki 1 milyon tonluk açığı kapatmak için zamanın enerji yönetimi şöyle bir yöntem bulunmuştu. Bu açık Ambarlı Fuel-oil Santrali'nin bir yıllık tüketimine denk geldiği için Ambarlı Santrali'nin yakıt temini devletin akaryakıt sağlamakla yükümlü kuruluşlarının sorumluluğundan çıkarılıp, doğrudan petrol işleri ile ilgisi ve deneyimi olmayan Türkiye Elektrik Kurumu'nun (TEK) sorumluluğuna verilmişti. Böylece TEK Ambarlı Santrali'nin yakıt ihtiyacını karşılamak için fuel-oil ithalat görevini de yüklenmiş oldu.

Başlangıçta fuel-oil ithalatında bir sorunla karşılaşılmasa da zaman içinde özellikle 1973 Petrol Krizi'nden sonra 1970'li yılların sonlarında, Ambarlı Santrali'ne fuel-oil temin etmek ve santrali tam kapasitede çalıştırmakta zorluklarla karşılaşıldı. O günün şartlarında fuel-oil satıcısı bulmak; satıcı bulsanız döviz ve Türk lirası bulmanın zorluğu yanında, TEK üst düzey yöneticilerin günlük mesailerinin tamamına yakını fuel-oil sağlanması için uğraşmak teşkil ediyordu. Örnek vermek gerekirse; önce okyanusta fuel-oil yüklü bir şilep buluyor, fiyatında anlaşma sağlıyor, sonra bu

Türkiye'nin enerji kaynaklarındaki dışa bağımlılık konusunda geçmişte Ambarlı Santrali'nde yaşanan sıkıntıdan ders alınmadı. İthal doğalgazdan elektrik üretim payının sürekli artması, ekonomik dengeleri de sarsabilir.

fiyatı Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'ne onaylatıyor, bunları tamamladıktan sonra da döviz ve Türk Lirası bulmaya çalışıyor, tabii o arada anlaştığınız şilep malını spot alımı yapan başkasına satmış oluyordu. O günün şartlarında döviz temininin zorluğunu anlatmaya gerek yoktur sanırım. Önceleri özel bankalardan döviz sağlamak mümkün iken daha sonraları bankalardan döviz sağlamak da mümkün olmamaya başlamıştı. Petrol ve fuel-oil alımı için Merkez Bankası'nın ülkenin toplam yakıt ihtiyacını karşılamak için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na tahsis edebildiği (yetersiz) döviz olanağından yararlanmak durumunda kalıyordu.

Ambarlı Santrali'nin toplam 630 megavat (MW) gücündeki beş ünitesi de çalışır durumda olmasına karşın, sürekli yakıt temin edilememesi yüzünden elektrik kesintilerine gitmek zorluluğu doğuyordu.

İthal doğalgaza bağımlı elektrik enerjisi üretim politikası tartışılırken, 1970'li yıllarda yaşanmış bu olayı hatırlamakta yarar vardır sanırım. Ne yazık ki,

geçmişteki yaşananlardan yeterli ders alınmayarak ithal yakıtla bağımlı elektrik üretim politikasına devam edilmektedir. Şimdiden, ithal doğalgazın elektrik üretimindeki payı yüzde 50'leri geçmiş ve önümüzdeki yıllarda olası elektrik dar boğazını aşmak için yegane çözüm olarak görülecek doğalgaz santrallerinin kurulması ile bu pay daha da artacaktır. Kuruluş masrafları diğerlerine göre daha düşük ve daha kısa sürede işletmeye girebilecek doğalgaz santralleri elektrik darboğazı için bir çözüm olarak görülse de işletme sürecinde yakıt sağlamanın zorluğu ve pahalılığı bir yana dövizle dayalı doğalgaz ithalatının ödemeler dengemizde sebep olacağı büyük cari açıklar ciddi bir sorun olacaktır. Geçmişte yaşanan bu deneyimlerden ders alınarak dışa bağımlı elektrik üretim politikası bir an önce sonlandırılmalıdır. ■

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Burası Türkiye...

17-19 Kasım tarihlerinde İstanbul'da TMMOB 8. Enerji Sempozyumu'ndaydık. Bu sayının diğer sayfalarında sempozyumla ilgili yazıları okuyacaksınız.

Sempozyumda sunulan bildiriler, yapılan tartışmalara şöyle yukarıdan, kuş bakışı baktığımda belli konuların ve tespitlerin öne çıktığını gördüm. Sempozyuma katılan gerek bildiri sahiplerinin gerekse konuşmacıların üzerinde fikir birliğine vardıkları bir kaç başlıktan söz edeceğim.

Ucuz petrol devri bitti

Gerek yurtiçi gerekse yurtdışı sunumlarda artık ucuz petrol devrinin bittiği söylemi ortaklaşyordu. Bu tespitte ortaklaşma oluşurken, nedeni konusunda farklı görüşler hakimdi. Sağ jargon, piyasanın sihirli elini unutmamış gözükürken, "state capitalism" söyleminin şaka olmasından çıkabileceği korkusunu yaşıyordu. Sol cenah da, yaşananların "peak petrol" durumu ile herhangi bir ilgisinin olmayacağını, fiyat artışlarının tamamen çok uluslu kartellerin kar hirsının bir sonucu olduğunu söylemekteydi.

Doğalgaz devri...

Gerek ısınmada, gerekse elektrik üretiminde doğalgazın, hızla petrolün yerini alıyor olması gerçeği, herkesi bu konuda bir araya getiriyordu. Bu tespit aynı zamanda boru hatlarını da ön plana çıkartıyordu. Zira gaz naklinin yüzde 75'i boru hatları üzerinden yapılmaktaydı. Ancak, petrole paralel seyir izleyen fiyatlar konusu ve bunun diğer fiyatları da tetikleyeceği üzerinde pek durulmuyordu.

Yeni kurtarıcı: Kaya gazı

Pek çok konuşmacı shale gas yani kaya gazının kurtarıcı olacağı üzerinde hem fikirdi. (Uluslararası Enerji Ajansı Başekonomisti **Fatih Birol** dahil...) ABD ve Çin neredeyse tüm tüketimini buradan karşılayacaktı. Kaya gazı Türkiye için de kurtarıcı olacaktı. Oysa neredeyse hiç kimse kaya gazının ne menem bir şey olduğu üzerine fikir yürütmüyordu. Bir ton petrolü şeyl kayasından sadece 60 litre petrol çıkmaktaydı. O da en kaliteli rezervden... Yaratacağı su kirliliğinden ve jeolojik dengeleri bozabileceğinden söz edilmiyordu. Yine kimse Fransa'da geçici olarak kaya gazının çıkartılmasının yasaklandığını belirtmiyordu. Bütün bunlara rağmen dünya ölçeğinde referans veriler verdiği söylenen Uluslararası Enerji Ajansı bu gazları daha şimdiden rezervlere eklemişti, hem de kanıtlanmış rezerv olarak.

Dağıtım tekeli neden reklam verir?

Bence en ilginç konuşmalardan biri, Japon Liberal Demokrat Parti'nin Temsilciler Meclisi Üyesi **Taro Kono**'nun konuşmasıydı. Kono, Japonya'nın Irak işgalindeki tutumunu eleştirerek istifaya etmiş, bir sonraki seçimlerde Japon siyasi tarihinde en yüksek oyu alan ikinci kişi olarak tekrar seçilmişti. Kono; "Fukuşima'da yaşananların sürpriz olmadığından" söz ediyordu. Japon elektrik karteli TEPCO'nun kendi partisi dahil, hükümet üyeleri, denetleme kuruluşları, medya ile birlikte Japonya'da para dağıtmadığı yer olmadığından bahsediyordu. TEPCO'nun medya ilişkisi de ilginçti. TEPCO bir tekel olmasına rağmen medyaya bol miktarda reklam vermektedir. Sonuç: TEPCO'nun nükleer sızıntılar, ölçümler ve diğer konularda kamuoyundan sakladıkları hiç bir şekilde ortaya çıkmıyordu, çıkamıyordu.

Taro Kono'yu dinlerken her nedense aklıma son günlerde, "Enerjisi, hayatın yanında" sloganı ile televizyonlarda dünyayı döndüren enerjiden söz eden reklamlar geliverdi. Bu reklamlarla her karşılaştığımda kendi kendime sorar dururdum:

"Bir dağıtım tekeli neden reklam verir?"

Şimdi; "Hiç kaygılanma, burası Japonya değil" diyecekler olacaktır. Türkiye, Japonya'dan daha temiz bir ülke mi? Verbund ve Sabancı TEPCO'ya benzemez mi?

Bilemiyorum...

Bildiğim, birlikte enerji ihaleleri kazanmış başka iki firmasının birbirlerini nitelikli dolandırıcılıktan mahkemeye verdiği ve teminatlarını yakarak süreçten çekildikleri.

Bildiğim, burası Türkiye...